

**ПРЕОСВЯЩЕНІШИЙ ЗАХАРІЯ
КОРНИЛОВИЧ, ЄПІСКОП
ПЕРЕЯСЛАВСЬКИЙ, ВІКАРІЙ
МИТРОПОЛИТА КИЇВСЬКОГО ТА
НАСТОЯТЕЛЬ СВЯТО-МИХАЙЛІВСЬКОГО
ЗОЛОТОВЕРХОГО МОНАСТІРЯ (1697 – 1715)**

*протоієрей
Віталій КЛОС*

Стаття присвячена 300-літньому ювілею з часу упокоєння єпископа Переяславського і Бориспільського Захарії Корниловича, вікарія Київської єпархії, сподвижника гетьмана Івана Мазепи (28 серпня 1715), випускника Києво-Могилянської академії. Висвітлено діяльність та служіння владика Захарії, яку у Свято-Михайлівському Золотоверхому монастирі, так і праця з розбудови храмів та монастирів єпархії, а особливо Свято-Онуфріївського Липового скиту і однойменної дерев'яної церкви в ньому. Подано відомості про визначну постать нашої історії гетьмана Івана Степановича Мазепу.

Ключові слова: *єпископ Захарія Корнилович, Свято-Михайлівський Золотоверхий монастир, Свято-Онуфріївський Липовий скиток, храм, обитель, фундатор.*

*archpriest
Vitaly KLOS*

*EMINENCE ZECHARIAH
KORNILOVICH,
BISHOP OF PEREYASLAV, VICAR
OF THE METROPOLIS OF KIEV
AND ABBOT OF ST. MICHAEL'S
MONASTERY (1697–1715)*

Актуальність і постановка проблеми. Українська церковна історія багата на визначних постатей та культурних діячів, які, звершуючи свій життєвий подвиг, повсякчасно пам'ятали не тільки про свою власну користь, але перш за все думали про благо всього українського народу. Серед таких подвижників благочестя слід назвати єпископа Захарію Корниловича, сподвижника гетьмана Івана Мазепи. Будучи випускником Києво-Могилянської академії, єпископ Захарія виявив себе справжнім патріотом своєї землі у складний історичний час. Коли всі анафематували свого добродія та благодійника, великого фундатора та будівничого храмів та монастирів не тільки в Україні, але й далеко за її межами, гетьмана Івана Степановича Мазепу, владика Захарія один із небагатьох, який, незважаючи ні на що, не виконував нерозумних наказів російського самодержця Петра. Враховуючи сучасні реалії тривалої агресії Росії щодо України, для її осмислення потрібно звертатися до історичної ретроспективи та причин цього явища. Актуалізація подій XVII – початку XVIII століть, а надто ж козацької боротьби під проводом гетьмана

І. Мазепа за звільнення від московського панування на сучасному етапі українського державотворення зумовлена багатьма чинниками і передусім збереженням незалежності та цілісності України.

Суверенність та соборність Української держави потребує чіткого осмислення нашої історії та обґрунтування на теоретичному рівні ідей і принципів її майбуття. Багато питань церковної історії та й загалом історії України сьогодні залишаються не тільки не висвітленими на належному джерельному масиві науковцями через ряд об'єктивних причин, але й ті, які знаходять свого дослідника, не завжди стають доступними й відомими для широкого кола осіб.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідженням постаті єпископа Захарії (Корниловича) у свій час займалися безпосередньо або ж торкалися побіжно, в контексті інших питань, зокрема й історії Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря, такі науковці: ієромонах Євстратій (Голованський), протоієрей Петро Лебединцев, священник Сергій Петровський, В. Аскоченський, М. Дегтяров та А. Реутов, Д. Юзефович, В. Пархоменко, Л. Похилевич тощо. Величезна кількість досі не опрацьованих джерел та архівних матеріалів зберігається у фондах Центрального державного історичного архіву України в місті Києві (найціннішим тут є фонд Михайлівського Золотоверхого монастиря № 169) та в багатьох інших історичних архівах не тільки України, але й сусідніх із нами держав.

Із сучасних авторів звернулися у своїх працях до відомостей з життя та служіння владики Захарія В. Ластовський та С. Кагамлик. Короткі відомості подано в енциклопедичному виданні «Києво-Могилянська академія в іменах». Окремо варто згадати дослідження, здійснені митрополитом Львівським і Сокальським Димитрієм, який, будучи ректором Київської православної богословської академії, з особливим зацікавленням та ентузіазмом опрацював увесь масив доступних джерел з цього питання. Владиці Димитрію вдалося віднайти в архіві О. Оглоблина рукописну працю історика О. Оглоблина про єпископа

The article is devoted to the 300 anniversary since the repose of Bishop of Pereyaslav and Boryspil Zechariah Kornilovich, Vicar of the metropolis of Kyiv, Ivan Mazepa's associate (28 August 1715), a graduate of Kyiv-Mohyla Academy. It discusses the activity and serving of Bishop Zacharias at St. Michael's Monastery, including his work in respect of building temples and monasteries. The article contains some information about Hetman Mazepa – an outstanding figure of our history.

Key words: *Bishop Zachariah Kornilovich, St. Michael's Monastery, temple, monastery founder.*

Захарію. Сам О. Оглоблин згадує про неї у примітках до одного з розділів уже багато разів перевиданої його капітальної праці «Гетьман Іван Мазепа та його доба».

Мета дослідження полягає в тому, щоби на підставі комплексного аналізу джерел і наукової літератури показати церковну та націєтворчу діяльність єпископа Захарії та розкрити його визначну роль у розбудові як Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря, так і всієї Переяславської єпархії за підтримки гетьмана Івана Мазепи.

Виклад основного матеріалу. Про час і місце народження єпископа Захарії (Корниловича) нічого не відомо. Освіту ж здобув у Києво-Могилянській колегії [1, с. 215–216]. Чернечий постриг прийняв у Києво-Печерській лаврі і, добре себе зарекомендувавши, був узятий із насельників на посаду намісника Києво-Софійського монастиря [9, с. 284; 8, с. 345, 346]. 21 грудня 1697 року Київським митрополитом Варлаамом (Ясинським) поставлений ігуменом Києво-Михайлівського Золотоверхого монастиря. За ігуменства Захарії (Корниловича) монастир отримав грамоту Петра I від 1 квітня 1700 р., якою підтверджувалося право на монастирські маєтності [22, арк. 2]. У 1706 р. імператор Петро I для приділу св. Катерини пожертвував трьохярусний дерев'яний іконостас, що неодноразово поновлювався. Покритий іконостас був синьою фарбою, а в певних місцях позолочений. Чотири намісних ікони мали срібні оклади, а в другому та третьому ярусі зображені образи різних святих.

У монастирських документах згадується ім'я будівничого І. Матвієвича з придворної будівельної групи. Зведені ним приділи були трохи ширші за середню наву собору й займали всю ширину фасадів. Широкі арки, влаштовані у північній та південній стінах XII ст., з'єднували приділи з внутрішнім простором храму [4, с. 21].

У 1701 році, ймовірно на прохання ігумена Захарії (Корниловича), гетьман Іван Мазепа влаштував пишну, срібну, в деяких місцях позолочену раку для покладення святих мощей великомучениці Варвари. Видатний витвір українського золотарства мав вагу бл. 32 кг [7, с. 63]. Відомо, що спочатку тіло св. Варвари спочивало в кипарисовій раці, яка пізніше була поставлена для збереження в ризницю монастиря [10, с. 18]. У ній з часом збирали усю смальту, що із тих чи інших причин облітала зі стін собору. А на початку XX ст. в ризниці монастиря зберігалась уже рака із соснового дерева, оскільки попередня кипарисова, про що свідчать дослідники, з плином часу зітліла і була перероблена [14, с. 76]. Через постійні чудотворіння, які відбува-

лися від мощей святої великомучениці, монастир отримував щедрі пожертви від тих, хто зцілювався, паломників і великих меценатів. Особливо прикрашалася рака, в якій лежали мощі святої великомучениці. Мартирій неодноразово поновлювався, зокрема в 1740 і 1797 рр. [15, с. 29]. Також було зроблене спеціальне підвищення, обкладене срібними позолоченими дошками для цієї раки, яка мала вигляд труни. По боках цього підвищення рельєфно зображалися страждання великомучениці. Сама ж рака, пожертвована І. Мазепою, була теж прикрашена рельєфно зображеними квітами та «арабесками» [7, с. 63].

Єпископи Переяславські, коли були вікаріями Київськими, завжди мали місцем свого перебування Золотоверхо-Михайлівський монастир. Але й до того, в середині XVII ст., намісники митрополити Іосиф Кононович і Феодосій Василевич, вважаючись єпископами Могилевськими, жили в цьому ж монастирі [7, с. 129].

У цій ситуації, коли разом з переходом Київської митрополії під юрисдикцію Московської патріархії (1686 р.) на правах автономії почалось відокремлення від останньої з її єпархій, виникла думка про відновлення давньої Переяславської кафедри, єпископ якої підлягав би Київському митрополиту, аби митрополит не залишився врешті єдиним єпископом на цілу митрополію. Про це до Москви писав митрополит Варлаам (Ясинський), колишній ігумен Свято-Михайлівського монастиря, а також гетьман І. Мазепа, що цілком поділяв думку архіпастиря. Очевидно, що тут і митрополит Варлаам (Ясинський), і гетьман Іван Мазепа переслідували певну церковно-політичну мету – намагання якнайбільше обмежити вплив Москви на церковне життя в Україні [11, с. 20].

Але ця справа затягнулась, і тільки в 1700 р. митрополит Варлаам (Ясинський) прислав до Москви для поставлення на Переяславську кафедру двох кандидатів на вибір патріарха: ігумена Микола-Пустинського монастиря Стефана (Яворського) й ігумена Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря Захарію (Корниловича) [3, с. 18].

Ігумена Стефана (Яворського) залишили в Москві. Після висвяти (7 квітня) він отримав кафедру митрополита Рязанського. А Захарія (Корнилович), згідно з універсалом гетьмана І. Мазепи від 1 вересня 1700 р., в якому викладалась і воля царя й патріарха, був призначений на кафедру Переяславську. Однак хіротонія Захарії Корниловича на єпископа Переяславського відбулась тільки через рік – 1 жовтня 1701 р. При цьому він був підпорядкований Київському митрополиту не як обласному, а як єпархіальному, в якості єпископа-вікарія. Згідно з універсалом гетьмана та ставле-

ницькою грамотою від 4 березня 1702 р., Переяславські єпископи мали висвячуватися з благословення патріархів Московських Київським митрополитом і бути в підпорядкуванні останнього.

18 листопада 1701 року Київський митрополит Варлаам (Ясинський) надіслав до Петра I листа, в якому сповіщав про поставлення нового єпископа і просив видати жалувану грамоту Захарію (Корниловичу) «на маєтності, на села і млини, на поля і ліси, на ґрунти і всякі угіддя і на пусті селища». Ще раніше гетьман Іван Мазепа видав кілька універсалів, якими подбав про відновлення Переяславської кафедри і про надання маєтків та земель для новоутвореного єпископства. Так, 30 вересня 1700 року гетьман із Печерського містечка видав універсал про відновлення Переяславської єпископської кафедри, для якої гетьманським коштом збудовано було ошатний і витончений у стилі бароко Вознесенський собор і закріплено маєтності, що належали Трахтемирівському монастирю.

Згодом при Переяславській Свято-Вознесенській кафедрі засновується монастир. 4 лютого 1701 року вже з Батурина Мазепа видає універсал новоутвореному Переяславському Вознесенському монастирю про володіння селом Маньківка з належними до нього угіддями. 27 серпня 1701 року з'являється черговий гетьманський універсал, яким Переяславській кафедрі підтверджуються раніше видані привілеї і підпорядковуються Терехтемирівський і Канівський монастирі. Вже наприкінці 1701 року І. Мазепа своїм універсалом з Батурина надає право Переяславському Свято-Вознесенському монастирю володіти селом Сошники [17, с. 360–362, 367–368, 374–376, 380–381].

Уся ця справа із поставленням єпископа Переяславського є досить показовою стосовно втручань Москви у справи Української Церкви, яка мала свої «давні права та привілеї». Церковні відносини поміж Києвом і Московією явно йшли в бік посилення церковно-адміністративної влади Москви над Україною [3, с. 19].

На ґрунтах Данилівка і Забор'є в 1708 р. ігуменом Свято-Михайлівської обителі єпископом Переяславським Захарією Корниловичем був заснований Онуфріївський скит, і коли після невдалого Прутського походу імператор Петро I «обязався очистити всю западню часть Малороссіи», то єпископ Захарія поселився в цьому скиті неподалік границі, де рукопокладав священнослужителів для православних парафій, що залишилися у Польщі. Єпископом Переяславським Захарією Корниловичем, «за соизволением велебных отцев братіи монастира святого архістратиґа Михаїла киевского Золотоверхо-

го», неподалік старої і зруйнованої татарами чернечої обителі було «новофундовано» його ж таки коштом (коштом єп. Захарії Корниловича. – Прот. В. К.) скиток, і збудована тут була «в имя преподобного Онуфрия церков в грунтах помененного Святомихайловского монастыра», на місці, де в майбутньому з'явилося поселення під назвою Липовий Скиток. Обитель було засновано, як на це вказує ієромонах Євстратій (Голованський), «для высших иноческих подвигов более духовно созревших братьий» [7, с. 180]. Свято-Онуфріївський Липнянський (Данилевський) скит, який знаходився за двадцять верст від Києва, належав Свято-Михайлівському монастирю [21, арк. 1].

Згідно з переданням, у давні часи в урочищі Кладово розміщувався монастир, який підпорядковувався Золотоверхій обителі. Під час татарської навали монастир був зруйнований, а монахи жили в печерах, які зберігалися досить довгий час. У кінці XVII ст., неподалік від Кладово, Михайлівський монастир заснував свій скиток, який почали називати Онуфріївським. Він призначався для вищого вдосконалення братії та трудів духовних.

За універсалом гетьмана Івана Мазепи від 22 серпня 1699 року, йому було надано селища Данилівка і Краковщина, а за універсалом гетьмана Івана Скоропадського (1709) – село Княжичі [11, с. 126]. Зокрема в універсалі Івана Мазепи від 25 серпня 1699 року, де мова йде про підтвердження прав Свято-Михайлівському Золотоверхому монастирю на село Данилівку, в описі меж ми знаходимо між іншим такі відомості: «От Гниловоди к горе до Новоселок, до речки Кладовой, где людей мертвых погребено. От Кладовой до Лисовки. От Лисовки бором до плесецкой границы в долинке. От плесецкой границы до Ирпеня; Ирпенем наниз до Княжич мимо селища Лисовки, где некогда над Ирпенем монастырь был...» [15, с. 68]. Такі ж відомості можна прочитати ще в одному стверджувальному універсалі гетьмана Івана Мазепи Свято-Михайлівському монастирю від 10 квітня 1708 року: «...а от Кладковой вершины за Стугни бискупскою границею до Кладковой річки, а од Кладковой річки до Ирпеня и Ирпенем униз мимо селище Лисовку, где нікогда над Ирпенем монастыр бил...» [6, с. 118]. Ці ж самі свідчення є в універсалі гетьмана Івана Скоропадського від 20 вересня 1709 року [5, с. 42–48].

У листі гетьмана І. Скоропадського до митрополита Юсафа Кроковського від 20 вересня 1709 р. скит називався «новофундаментованным»: «Самую уваживши слушность, – пише гетьман І. Скоропадський, – и последующи висоце поважной Вашей пастырской святыни, въ листе чрезъ превелебнаго

отца іеромонаха Захарію, строителя Скита святаго Онуфрія, присланнымъ, изображенной интерцизіи на добро (именія) новофундаментованному Скиту, яко въ монаршихъ грамотахъ и королевскихъ привиллегіяхъ описуетъ, отъ монастыря святаго Архангела Михаила определенные, подтверждающій нашъ, выдались мы універсалъ, и вновь с. Княжичи до тогожъ Скита надались мы» [7, с. 180, 181].

У «Сказании о населенныхъ местностяхъ Киевской губернии 1864 г.» Л. Похилевича знаходимо відомості про те, що с. Липовий Скиток отримало свою назву від того, що тут росла велика кількість лип й існував монастирський скиток. Частина цього села носить назву Данилівка. Передання вказує на те, що тут, на місці цього села, колись існувало місто Данилово, засноване в домонгольській період. Власністю Золотоверхого монастиря с. Данилівка стала за часів гетьмана Б. Хмельницького.

Іеромонах Євстратій (Голованський) у своїй книзі так пише про це місце: «На возвышенномъ месте, по правую сторону реки Бобрицы, стоялъ кляштор или Литинскій монастырь, а невдалеке, пониже православная церковь, где и теперь место называется Церковищемъ. Но уже въ 1667 году не существовало ни церкви, ни кляштора, и люди деревни Даниловки причислены были къ Заборской Николаевской церкви. Въ полуверсте отъ Даниловки къ востоку находится холмъ, за которымъ по надъ болотомъ построено несколько насыпей на подобіе бастионъ. О времени строенія ихъ и назначеніи жители ничего не знаютъ, но предполагаютъ, что они построены поляками противъ непріятелей, наступавшихъ со стороны Киева. Въ 1636 году Даниловка вместе съ малою Степановкою были проданы Яномъ Солтаномъ за 9000 польскихъ злотыхъ Стефану Аксаку – судьи кievскому» [7, с. 182, 183].

Також Л. Похилевич зазначає: «...судя по некоторымъ оставшимся от него иконам и по другимъ соображениямъ можно полагать, что во время польского владычества он состоял некоторое время во власти Базилянъ», тобто уніатів [15, с. 68].

Отож, села «Краковещина» (Краковщина), Данилівка і Забор'є були пожертвовані грамотою царя Петра Олексійовича у 1700 р. внаслідок прохання ігумена Захарії Корниловича «во внимание скудости и убожества Михайловскаго монастыря». Однак ще до отримання царської грамоти на ці села гетьман І. Мазепа дозволив ігумену Свято-Михайлівському володіти ними й доходи використовувати на користь новоствореного Онуфрійівського скиту. Про це говориться в геть-

манському універсалі за 1708 р., який також повідомляє, що ці землі між річками Стугною та Ірпінем, прозвані Аксаковськими (бо були присвоєні Аксаком), належали монастирю згідно з давніми грамотами і привілеями польських королів. А неподалік від заснованого Онуфріївського скиту, в урочищі Кладове, знаходився раніше монастир. До цих земель гетьман І. Скоропадський, відповідно до свого універсалу від 20 вересня 1709 р., і приєднав село Княжичі за Ірпенем, що перебувало в білоцерківському полку [7, с. 91].

У рукописі, що зберігався у Софійському соборі під № 372, було написано: «А Даниловка съ такимъ ограниченіемъ въ 1761 году: почавши отъ гребли Кожуховской на реке Бобрице, тою же Бобрицею въ гору ажъ до верховины: вправо Даниловка, а влево Кожуховское. Отъ верховины Бобрицы мимо леска Багарина Даниловскаго, мимо Солтановскаго поля до озера, из котораго выходитъ речка Хлебча, впадающая въ Стугну. Въ право отъ речки Солтановское, до Даниловки належачое, а на лево Васильковское. Отъ речки Хлебчи втугною въ гору до шивку изъ Мотовиловки идущаго въ Даниловку. Темъ шляхомъ идучи до Даниловки, вправо Солтановскіе поля, до Данилови належашія въ лево Плесецкіе. Темъ же шляхомъ до Даниловскаго леска Круглика; отъ Круглика шляхомъ до Княжичъ: въ право Даниловское, а въ лево Плесецкое до долины названной Глиноводъ. Отъ Глиноводи къ горе до Новоселокъ, до речки Кладовой, где людей мертвыхъ погребено. Отъ Кладовой до Лисовки. Отъ Лисовки берегомъ до Плесецкой границы въ долинке. Отъ Плесецкой долины до Ресня; Реснемъ на низъ до Княжичъ, мимо Княжичъ Реснемъ до того места, где впадаетъ Бобрица въ Реснь. Бобрицею въ гору къ гребле и Мытнице. Отъ гребли тою же Бобрицею въ гору ажъ до селиска Заборья: въ право Даниловское, а въ лево Белогородское. Тою же дале Бобрицею ажъ до села Даниловки и гребли Даниловской. Отъ гребли Даниловской до гребли снова Кожуховской» [7, с. 183, 184].

Це було улюблене місце перебування вікарія Київської єпархії єпископа Переяславського Захарії Корниловича. Водночас відомо, що єпископ Захарія (Корнилович) зберігав за собою до 1713 року настоятельство у Свято-Михайлівському Золотоверхому монастирі. Дуже шанував святу великомученицю Варвару і творив багато пожертв зі свого власного добра [2, с. 12].

У 1705 р. він збудував у скиту «собственнымъ именіемъ» церкву Святого Онуфрія, де й був похований 15 серпня 1715 р. Також єпископ Захарія спорудив і трапезний храм Святого За-

харії, який розібрали у 1804 р. Як свідчить пам'ятна книга Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря, святий був «весел взором, в разглагольстві утешен, преступником снисходителен, всем удобопреступен, мирен, к Богу благочестив, учен добре в книгах, в словесах красен». Цей великий святий був сподвижником гетьмана І. Мазепи, який своїм універсалом від 22 серпня 1699 р. письмово закріпив за Свято-Михайлівським монастирем означені землі. 10 квітня 1708 року з Білої Церкви гетьман Мазепа видав уже згадуваний стверджувальний універсал Свято-Михайлівському Золотоверхому монастирю на маєтності [6, с. 118]. Відповідно, всі ці монастирські угіддя, села і землі були у повному розпорядженні за єпископом Переяславським Захарією (Корниловичем). Це дало змогу святителю влаштувати на власні кошти у Переяславській гарнізонній фортеці, на місці стародавнього домонгольського Свято-Михайлівського кафедрального собору 1089 року, церкву Святого архістратига Михаїла і заснувати при ній ще один монастир.

Єпископ Захарія (Корнилович) дуже шанував преподобного Макарія Овруцького, написав йому житіє і переніс його мощі до заснованого Свято-Михайлівського монастиря 1713 року. Щоправда, архієпископ Філарет (Гумілевський) зазначає, що Захарія (Корнилович) «описал “житие преподобн. Макария Овручскаго” не без ошибок против хронологии и истории» [19, с. 213].

Події Північної війни і поразка І. Мазепи принесли Україні незліченні біди. Російські війська поводили себе як у завойованій ворожій країні, руйнуючи міста й села, розправляючись із мирним населенням. Досить важко сказати, наскільки київське духовенство та монастирі підтримували гетьмана І. Мазепу. Звичайно, були прихильники й противники, як і у кожній справі. Київський губернатор князь Д. Голіцин на запитання царя Петра І на початку 1709 р., чи нема якихось підозр щодо ченців київських монастирів, відповідав: «Пізнати, чи нема в кому з ченців підозріння, тяжко, бо всі вони від нас відчужуються; у всьому Києві знайшов я тільки одного чоловіка, саме з братського монастиря префекта, який до нас доброзичливий» [20, с. 463]. Цим префектом Київської академії у Братському монастирі був тоді знаменитий потім помічник Петра І архімандрит Феофан (Прокопович) [3, с. 22].

Так, 1710 року в околицях Полтави, немов перегукуючись із Полтавською катастрофою 1709 року, почала поширюватися морова язва. Перелякані жителі бігли хто куди міг, і Київ був переповнений нещасними біженцями. У цю неспокійну годи-

ну Київ був свідченням чуда, яке явив Бог, дивний у святих Своїх. Тільки у Свято-Михайлівській Золотоверхій обителі «честно в себе нетленныя мощи святаго великомученицы Варвары хранящия, чудесне молитвами ея отъ тоя сохранися казни, яко всем жившимъ въ ней и въ другомъ приписномъ къ ней скитку, недалеча от града отстоящемъ, изволеніемъ Божиимъ здоровымъ и живымъ устроися быти» [1, с. 13].

Ось як описує це анонімний свідок однієї з таких епідемій: «Въ 1710 году открылась сильная смертная болезнь въ окрестностяхъ Кіева и въ немъ самомъ; началась она съ марта, продолжалась до января. Рука Господня до того отяготела, что не только дома мірянъ и монастыри опустели, но и по селамъ и деревнямъ совершенно не стало жителей. Одной только Михайловской Златоверхой обители, где почивають цельбоносныя мощи св. Варвары, не коснулась губительная язва, и никто изъ жившихъ въ ней иноковъ не умеръ, не смотря на то, что святая обитель была открыта для всехъ, приходившихъ на поклоненіе св. мощамъ Великомученицы» [14, с. 83]. Подібне свідчення подає також анонімний дослідник історії цієї обителі та очевидець пізнішого нещастя: «Даже въ недавнее время когда свирепствующая повсюду холера, смертоноснымъ дыханіемъ своимъ поражала не только людей, но и самихъ безсловесныхъ животныхъ, живущіе въ Михайловскомъ монастыре, по обнесеніи вокругъ его святыхъ Мощей, не подвергались ни малейшимъ припадкамъ ея» [10, с. 15].

Після Полтавської трагедії 1709 р. єпископ Захарія був одним із тих, хто не сприйняв анафему на гетьмана І. Мазепу й, напевно, назавжди покинув офіційний Київ та Переяслав. Владика належав до числа духовних побратимів українського гетьмана, тому, прибувши до Глухова разом з Київським митрополитом Іоасафом Кроковським та Чернігівським архієпископом Іоанном Максимовичем, він не взяв участі у так званій, інсценованій Петром І, комедії проклятті гетьмана Івана Мазепи [5, с. 42–48].

Оселившись у скиті, він ще багато, як свідчать джерела, рукопокладав священників для православних парафій Правобережної України, що була під Польщею. Так, між іншим, Л. Похилевич пише, що 1701 року в Переяславі святитель рукопоклавав у село Деренковець на Черкащині до Свято-Миколаївської церкви Антонія Григоровича, якого Смілянський уніатський декан звинувачував у дотриманні православних обрядів у богослужінні [15, с. 495]. Упокоївся преосвященний владика Захарія у скиті на саме Успіння Божої Матері 15 (28) серпня 1715 року.

У відомостях про те, скільки ченців було по монастирях Київської єпархії у 1757 році, ми знаходимо, що в Онуфріївському Липнянському скиті було всього лише 3 ченці. За описом Київського намісництва 70–80-х років XVIII століття в ньому подвизалося 4 ченці, 1 будівничий та 3 послушники. Також звідси дізнаємось про те, що Свято-Онуфріївський скит продовжує належати Києво-Михайлівському Золотоверхому монастирю [23, с. 227]. Л. Похилевич у своєму краєзнавчому дослідженні з історії Київської губернії подає нам відомості про чисельність монахів у скиті, які розходяться з цими офіційними даними: «Монастырь закрыт в половине прошлого века (тобто 1750–60 рр. – Прот. В. К.) и при закрытии в нем было 30 монахов, размещенных в разных монастырях» [13, с. 51].

Тож скит був остаточно ліквідований у 1786 році після горезвісної секуляризації монастирських земель. При закритті в ньому знаходилося тридцять ченців і діяло дві церкви: Захаріївська (розібрана 1804 року) та Онуфріївська – збереглася. Належні до нього села Забор'є, Княжичі, Данилівка та інші забрали в державну скарбницю. Поселення, яке там утворилося, складало прихід п'ятого класу, де скитська церква служила приходською [12, с. 68].

Після закриття скиту деякі цінні речі, зокрема портрет фундатора єпископа Захарія (Корниловича), Синодик (Пом'яник), заведений ще 1667 року, були взяті до бібліотеки Києво-Михайлівського Золотоверхого монастиря. Звертає на себе увагу й те, що Синодик є дуже давній. Серед давніх речей заслуговували уваги і ще два шиферних камінці, які і тепер лежать біля входу до церкви, а колись знаходились перед царськими вратами соборної і трапезної церков скиту [5, с. 42–48].

Зараз урочище «Кладове» розташовується на землях Данилівської сільської ради Васильківського району Київської області, за 7 верст на захід від нинішнього села Липовий Скиток [21, арк. 1]. Дерев'яний храм преподобного Онуфрія Великого вистояв до наших днів. Свято-Онуфріївська дерев'яна церква (збудована у 1705 р. єпископом Захарією) – це висока струнка, кораблеподібна, триверха церква. Стіни храму мають помітний ухил усередину, що робить його ще вищим і стрункішим. За загальною українською традицією дерев'яного храмобудівництва, верхи повністю відкриті всередині, освітлені за рахунок вікон. Вочевидь, на церкві помітно вплив мазепинського бароко, хоча вона і дерев'яна. В екстер'єрі храму відразу видно її стрункість, легкість і злет, недарма такі церкви називали подібними до струнких українських тополь. Мало таких церков

залишилося на Київщині та й взагалі на всій Наддніпрянщині. Збереглася і могила його фундатора. Знаходиться вона зовні біля вівтарної частини збудованого ним головного дерев'яного храму Свято-Онуфріївського скиту.

Висновки. Сам скит перестав діяти в кінці XVIII ст., а соборна дерев'яна церква стала парафіяльною. Поряд із храмом за його вівтарною частиною знаходиться могила єпископа Захарії (Корниловича), колишнього настоятеля Михайлівського Золотоверхого монастиря і коад'ютора Київського митрополита, який заповідав його поховати без особливих почесностей. Парафія у селі Липовий Скиток ніколи не припиняла свого існування. Віруючі свято оберігають пам'ять про свого фундатора єпископа Захарію (Корниловича). Кожного року на престольне свято – день пам'яті преподобного Онуфрія Великого 25 червня – тут відправляється урочисте богослужіння, після чого відбувається хресний хід навколо храму. Неподалік знаходиться давня скитська криниця на березі р. Бобрлиці. У Данилівській загальноосвітній школі є краєзнавчий музей, в якому розгорнута експозиція, присвячена пам'яті святителя.

Дерев'яний скитський храм, вистоявши не одне сторіччя, зараз є діючою церквою Української Православної Церкви Київського Патріархату. На його зовнішній стіні прикріплено дошку про те, що це пам'ятка архітектури 1706 р. Але фактично храм завжди утримувався коштом громади, яка відстояла його ще тоді, коли над ним висіла загроза закриття і руйнації у радянський період.

1. Асконченский В. Киевъ съ древнейшимъ его училищемъ академією: В 2 ч. – К.: Въ университетской типографіи, 1856. – Ч. 1. – 370 с.
2. Въ память 800-летія Києво-Михайловскаго Златоверхого монастиря 11 іюля 1108 г. – 11 іюля 1908 г. – К.: Типогр. Києво-Печерской Успенской Лавры, 1909. – 230 с.
3. Власовський І., проф. Нарис історії Української Православної Церкви: У 4 т., 5 кн. – К.: Вид. Української Православної Церкви Київського Патріархату, 1998. – Т. 3. – 360 с.
4. Дегтярьов М., Реутов А. Михайлівський Золотоверхий монастир. Вид 2-е, стереотипне. – К.: Техніка, 1997. – 159 с.
5. Димитрій (Рудюк), архієп. Свято-Онуфріївський Данилівський скит Києво-Михайлівського монастиря та його фундатор Захарія Корнилович // Науковий збірник, присвячений 900-літтю Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря. Матеріали науково-практичної конференції «Свято-Михайлівський Золотоверхий монастир: історія криз століття». – К.: Свято-Михайлівський Золотоверхий монастир, 2008. – С. 42–48.
6. Доба гетьмана Івана Мазепи в документах / Упорядник Сергій Павленко. – К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 1142 с.
7. Євстратій (Голованський), іером. Києво-Златоверхо-Михайловський перво-класний монастирь и его скитъ Феофанія. Монастирь сей современень

- св. равноапостольному князю Владимиру. Сочинение сіе на пользу означенаго монастыря. Того же монастыря іеромонах Евстратій Голованскій. – К.: Тип. В. П. Давиденко, Михайловская улица, собств. дом, 1878. – 215 с. + IX с.: іл.
8. Кагамлик С. Киево-Печерська Лавра: світ православної духовності і культури (XVII – XVIII ст.). – К., 2005. – 550 с.
 9. Киево-Могилянська академія в іменах, XVI–XVIII ст.: Енцикл. вид. / Упоряд. З. І. Хижняк; за ред. В. С. Брюховецького. – К.: Видавничий дім «КМ Академія», 2001. – 736 с.: 290 іл.
 10. Краткое описание Киево-Златоверхо-Михайловскаго первокласнаго монастыря: Составленое въ 1835 году. – К.: Въ Киево-Печерской Типографіи, 1835. – 53 с. доп.
 11. Ластовський В. Православна Церква у суспільно-політичному житті України XVII ст. (Переяславсько-Бориспільська єпархія). – Черкаси: [б.в.], 2002. – 138 с.
 12. Лебединцев П., прот. Киево-Михайловскій Золотоверхій монастырь въ его прошедшемъ и настоящемъ состояніи. – К.: Тип. С. В. Кульженко, Ново-Елисаветовская ул., соб. дом, 1884. – 35 с. + 1 карт.
 13. Описи Київського намісництва 70–80-х років XVIII ст. – К.: Наукова думка, 1989. – 389 с.
 14. Петровскій С., свящ. Златоверхій Михайловскій монастырь въ Києве: Историческій очеркъ и современное состояніе Обители. – Одесса: Типогр. и Хромо-литографія Е. И. Фесенко, Ришельевская улица, собст. д. № 47-й, 1902. – 96 с.
 15. Похилевич Л. Сказание о населенных местностях Киевской губернии. – К.: Типогр. Киево-Печерской Лавры, 1864. – 763 с.
 16. Преловська І. Джерелознавчий аналіз документальних матеріалів Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря за 1919 рік (на матеріалах Ф. № 4215 ЦДАВО України м. Київ та Ф. № Р-1 ДАМК) // Український Археографічний щорічник / НАН України; Археографічна комісія; Інститут української історіографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. – К., 2001. – Вип. 5–6. – Т. 8–9. – С. 218–229.
 17. Універсали Івана Мазепи (1687–1709). – Київ-Львів: НТШ, 2002. – Частина 1. – 800 с.
 18. Урочиста хресна хода з мощами святої великомучениці Варвари // Голос Православ'я. – К.: Вид. Української Православної Церкви Київського Патріархату. – 2006. – № 21. – С. 4.
 19. Филарет (Гумилевскій), архиеп. Обзор русской духовной литературы. Книги первая и вторая (862–1863). – Издание третье. – СПб.: Изданіе книгопродавца И. Л. Тузова, 1884. – 511 с.
 20. Харламповичъ К. Малороссійское вліяніе на Великорусскую церковную жизнь: В 3 т. – Казань: Изд. Книжнаго магазина М. А. Голубева, 1914. – Т. 1. – Предисловіе XXIVс. + 878 с. + Указатели LXVI с.
 21. ЦДІА України в м. Києві. Ф. 169. – Оп. 1. – Спр. 12. – Арк. 1.
 22. ЦДІАК України в м. Києві. Ф. 63. – Оп. 1. – Спр. 47. – Арк. 2.
 23. Шпачинскій Н., свящ. Киевскій митрополит Арсеній Могилянскій и состояние Киевской митрополии в его правление (1757–1770). – К.: тип. т-ва Н. А. Гирич, 1907. – XII, 667, 16, V с., 1 л. портр.